

آسیب های
فرهنگی-اجتماعی
استان کرمان

موانع اساسی توسعه
اجتماعی در سطح
استان

موانع اساسی توسعه
اجتماعی ویژه شمال و
غرب استان

موانع اساسی توسعه
اجتماعی ویژه جنوب و
شرق استان

موانع اساسی توسعه اجتماعی و فرهنگی در سطح استان

رشد موانع ساختاری
توسعه اجتماعی

رشد بی
اعتمادی به
نهادهای
عمومی

ضعف ارتباطات فرامحلی

ضعف
فرهنگ
کار

فقدان
سیاست
گذاری
نیاز محور

عدم دسترسی به منابع
و نابرابری چندلایه

کاهش
تحرک و
نشاط
اجتماعی

ضعف خودشناسی و
مهارتهای رشد فردی

فرسایش
منابع و افت
رقابت
پذیری منابع

الگوی
مهاجرت

ناامنی
نهادینه
شده

ضعف
مشارکت
اجتماعی
و بی میلی
به تغییر

کاهش توان اثرگذاری
نخبگان و گروه های
مرجع

کاهش
مدارای
اجتماعی
و افزایش
خشونت

رکود
صنایع
فرهنگی

۱. رشد موانع ساختاری توسعه اجتماعی

موانع نقش آفرینی ارکان نظام اجتماعی استان در تقویت رشد اجتماعی:

- ضعف نهادهای مدنی
- سوءکارکردهای فراوان دستگاه های متولی امور اجتماعی و فرهنگی
- نبود هماهنگی میان دستگاه های متولی و در برخی مواقع تعارضات عملکردی آنها
- محافظه کاری مدیران دولتی و ترس از انجام اقدامات بنیادی
- کاهش قدرت بازیگران مذهبی و به ویژه کاهش شناخت آنها از روند تغییرات اجتماعی
- کاهش مسئولیت اجتماعی مردم و نقش آفرینی فعال آنها در ساخت جامعه

۱. رشد موانع ساختاری توسعه اجتماعی

عوامل کلاسیک ساختاری به عنوان تقویت کننده وضعیت :

مثلا در جنوب استان کرمان ترکیب دو ویژگی

جغرافیای ترانزیتی منطقه + بیکاری =

قانون گریزی و مقابله با قانون (حتی با پرداخت هزینه)

برآیند عملکرد تمامی فعالان و بازیگران اجتماعی استان، ایجاد یک ساختار کلان ضد توسعه ای بوده است.

دولت به عنوان بزرگترین هزینه کننده بودجه های اجتماعی و فرهنگی، به ابعادی از مسائل اجتماعی و فرهنگی توجه می کند که از طرف جامعه مورد توجه نیست و یا حداقل در زمره نیازهای اساسی مردمی به حساب نمی آید.

نیازسنجی اجتماعی:

- درک صحیح از اینکه اقشار جامعه چه مطالباتی دارند؟
- چگونه باید به نیازها و خواسته های آنان پاسخ گفت؟

۲- فقدان سیاست گذاری نیاز محور

در مناطق جنوبی استان:

بحران های اخلاقی و اجتماعی ناشی از موانع ازدواج

در شمال و غرب استان:

رشد مصرف مشروبات الکلی و مواد مخدر ناشی از ضعف تدارک اوقات فراقت سالم برای جوانان

عدم پاسخ به نیاز = ایجاد بستر رشد آسیب های اجتماعی

- **ساخت فیزیکی** بناهای مذهبی نظیر مساجد و حسینیه ها بدون توجه به تقویت نقش آنها در حل مسائل اجتماعی

۲- فقدان سیاست گذاری نیاز محور

تبعات مهاجرت های روستاییان به شهرها:

- رها کردن سنت های اصیل خود
- عدم دریافت فرهنگی جدید در شهرها
- بی هویتی فرهنگی
- از دست دادن وجوه مثبت فرهنگ محلی
- ناموزونی جمعیت و آسیب پذیری بیشتر زنان و کودکان
- رشد بیکاری و حاشیه نشینی

بیشتر در مناطق جنوبی استان

۳- الگوی مهاجرت

تبعات مهاجرت اتباع بیگانه :

- طردشده‌گی اجتماعی
- تاثیر بر کیفیت زندگی مردم محلی
- تبعات ورود و اقامت غیر مجاز اتباع بیگانه
- کودکان بدون شناسنامه
- بیگانه ستیزی
- تزلزل بافت فرهنگی و جریان تاخر فرهنگی

بیشتر در شمال استان (کرمان، سیرجان، رفسنجان و بردسیر)

۳- الگوی مهاجرت

✓ آمارها نشان از کاهش اعتماد به گروه های مرجع دارد.

✓ کاهش قدرت نخبگان و گروه های مرجع سنتی نظیر روحانیون،
معلمان و اساتید دانشگاه بسیار جدی است که سبب کاهش
ظرفیت جامعه پذیری شده است.

۴- کاهش توان اثرگذاری نخبگان و گروه های مرجع

۵- دسترسی به منابع و نابرابری چندلایه:

ضعف جدی الگوهای توزیع و تخصیص منابع و به تبع آن رشد نابرابری

○ ویژگی اصلی نابرابری ها در استان کرمان: **چندلایه بودن و گسترش عمودی و افقی اش است.**

○ نابرابری **عمودی** میان شمال و جنوب استان که سیاست های توسعه ای نیز بر شدت این نابرابری ها افزوده اند

○ نابرابری های **افقی** در یک منطقه: از جمله دسترسی نابرابر سنی ها نسبت به شیعیان، مهاجرین نسبت به ساکنین اولیه، جوانان

نسبت به بزرگسالان، زنان نسبت به مردان، روستائیان نسبت به شهرنشینان

در استان کرمان محل تولد یا زندگی به شکل خیره کننده ای می تواند سرنوشت فرد را تعیین کند.

۶- ناامنی نهادینه شده

رابطه متوازن امنیت- توسعه؛ **ضرورت بستر ساز توسعه**

به صورت تاریخی سرکوب های خشن، قتل عام ها، ناتوانی دولت های مرکزی و حاکمان محلی در حفظ امنیت به دلیل وسعت منطقه، ناامنی را در معنای کلاسیک خود در کرمان به امری پایدار مبدل ساخته بود.

آغا محمد خاں

۷- ضعف ارتباطات فرامحلی و نرخ کند تغییر اجتماعی

- بر خورداری سهم اندک (بسیار پایین تر از میانگین کشوری) از سفرهای ملی ورودی و خروجی به ویژه مناطق جنوبی
- پراکندگی بالای جغرافیایی میان روستاها که سبب ارتباط محدود میان روستاها شده است.
- ویژگی بن بست گونه استان (گردشگران داخلی و خارجی)
- نرخ پایین تبادلات فرهنگی با اقوام و مردمان دیگر

۸- رشد بی‌اعتمادی به نهادهای عمومی

- علاقه پایین کرمانی‌ها به کمک به سازمان‌های اجتماعی نشان‌دهنده بی‌اعتمادی نسبت به نهادهای مدنی دارد.
- کاهش سرمایه اجتماعی در مناطق شمالی که از توسعه صنعتی بیشتری برخوردارند روند سریعتری دارد.

کاهش جدی اعتماد به نهادهای عمومی در اقشار ضعیف جامعه و تهیدستان، وضعیتی نگران‌کننده‌ای دارد:

کاهش شدید کیفیت زندگی و افزایش احساس محرومیت: زمینه‌ساز گسترش و رشد سریع آسیب‌های اجتماعی

وجود الگوی خاص خلیات اجتماعی مردم استان (مثل کم‌توقعی) به گونه‌ای است که بالا بردن اعتماد اجتماعی دشوار نیست.

۹- ضعف مشارکت اجتماعی و بی میلی به تغییر

- کاهش امید به آینده و افت اعتماد به نهادهای عمومی، روند نزولی مشارکت اجتماعی برای اصلاح اجتماعی را تشدید کرده است.
- میل اندک کرمانی ها به تحول خواهی و عدم مطالبه گری آنها برای ایجاد تغییر به عنوان یک ویژگی فرهنگی غالب به روند نزولی مشارکت اجتماعی دامن زده است.
- تمایل به حفظ وضع موجود و مطالبه نکردن خواست های چالش برانگیز از حاکمان، از نقش اجتماعی آنها به نحو محسوسی کاسته است.

احساس تعلق منطقه ای و محلی در کرمان وضعیت مطلوبی ندارد.

پیمایش ها از نرخ بالای قانونگریزی در سطح استان حکایت دارند.

۱۰- کاهش تحرک و نشاط اجتماعی

حرکت اجتماعی:

امکان رشد صعودی در طبقات اجتماعی مبتنی بر اکتسابات فردی

تحرک اجتماعی در کرمان از وضعیت مطلوبی برخوردار نیست، رشد اندک طبقه متوسط، وضعیت مشاغل به ویژه ثابت ماندن در مشاغل کشاورزی و کارگری ساده نمود همین موضوع است.

چشم انداز پایین تحرک اقتصادی، همکاری های مشارکتی اندک و بی تحرکی اجتماعی در کنار یکدیگر، موجب بالا رفتن نرخ افسردگی اجتماعی و کاهش نشاط عمومی است.

۱۱- کاهش مدارای اجتماعی و افزایش خشونت

- جرایم خشن در سطح استان کرمان به صورت محسوسی با جرائم مرتبط با قاچاق در ارتباط **مستقیم** هستند:
- همزمان با افزایش کشفیات مواد مخدر، نرخ صعودی جرائم خشن در سطح استان نیز رشد داشته است.

۱۳- رکود صنایع فرهنگی

ارتباط سامان یافته میان اقتصاد و فرهنگ نقش تاثیرگذاری در بهبود توامان وضعیت اقتصادی و وضعیت فرهنگی دارد.

کاهش قدرت
صنایع
فرهنگی

رونق صنایع فرهنگی بر مردمی شدن بیش از پیش اقتصاد می افزاید و آنها را به بازیگران اجتماعی اقتصادی فعال مبدل سازد.

عدم ارتباط
بین صنایع
فرهنگی و
کارآفرینی

صنایع فرهنگی در استان در شرایط مطلوبی قرار ندارند و به دلیل نیافتن کارکردهای اقتصادی با سرعت در حال اضمحلال هستند.

کاهش
کارکردهای
معیشتی

نیافتن کارکردهای جدید برای این صنایع، امرار معاش از این مهارت را دشوار و انتقال مهارت به نسل جدید را غیرضروری کرده است.

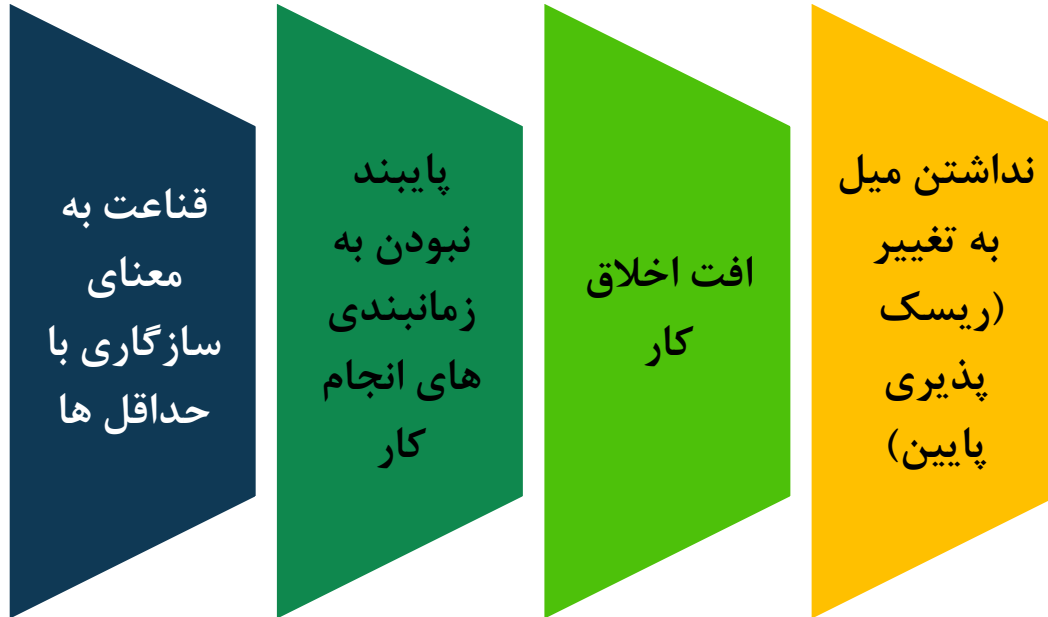
از بین رفتن
هویت
فرهنگی
استان

بخش های پررونق صنایع دستی و فرهنگی استان همچون پته: به دلیل تصاحب بازار (با پته دوزان افغانی) در حال تهدید است.

۱۴- ضعف فرهنگ کار:

- بیکاری و فقر با ایجاد طیف متنوعی از آسیبهای اجتماعی در سطح استان یکی از اصلی ترین دلایل افت کیفیت زندگی بوده است.

- این فرهنگ کار موجب کم شدن خلاقیت های کاری به ویژه در روستاها شده و ظرفیتهای کارآفرینی را در سطح استان کاهش داده است.

(شاهد: کارفرمایان کرمانی نیز ترجیح می دهند کارهای حساس به زمان نظیر پیمانکاری ساختمان را به شرکت غیرکرمانی واگذار کنند.)

۱۵- فرسایش منابع و افت رقابت پذیری منابع اجتماعی

وضعیت نامناسب منابع اجتماعی استان:

- منابع اجتماعی استان **خلق کننده ارزشهای افزوده جدید** نیستند.
- ارزشهای اخلاقی در سطح استان در حال **زوال** است.
- اعتماد و احترام متقابل در **کمترین حد** قرار دارد.
- احساسات و عواطف مردم در وضعیت **خمودگی** است.
- دانش بومی در بسیاری از مناطق بکر استان رو به **فراموشی و زوال** است.
- ویژگی های **متمایز کننده** مردم مناطق مختلف در حال از میان رفتن است.

ارزش های اخلاقی

احترام

اعتماد

انگاره های شناختی

منابع احساسی

منابع آموزشی

دانش بومی

ویژگیهای فرهنگ بومی

منابع اجتماعی (ماده اولیه کارکرد نظام اجتماعی):

۱۵- فرسایش منابع و افت رقابت پذیری منابع اجتماعی

▪ ثابت ماندن ترکیب منابع در طول زمان با محوریت کشاورزی نشان می دهد در استان کرمان تبدیل پذیری میان منابع قابل توجه نیست.

▪ منابع اجتماعی و ظرفیتهای اجتماعی استان کرمان، در بسیاری موارد فاقد کارکرد اقتصادی هستند و به این ترتیب محکوم به زوال می شوند.

▪ در شرایط کنونی منابع به جای ایفای نقش پیشران در توسعه اجتماعی، نقش مهارکنندگی آسیب های اجتماعی را برعهده گرفته اند.

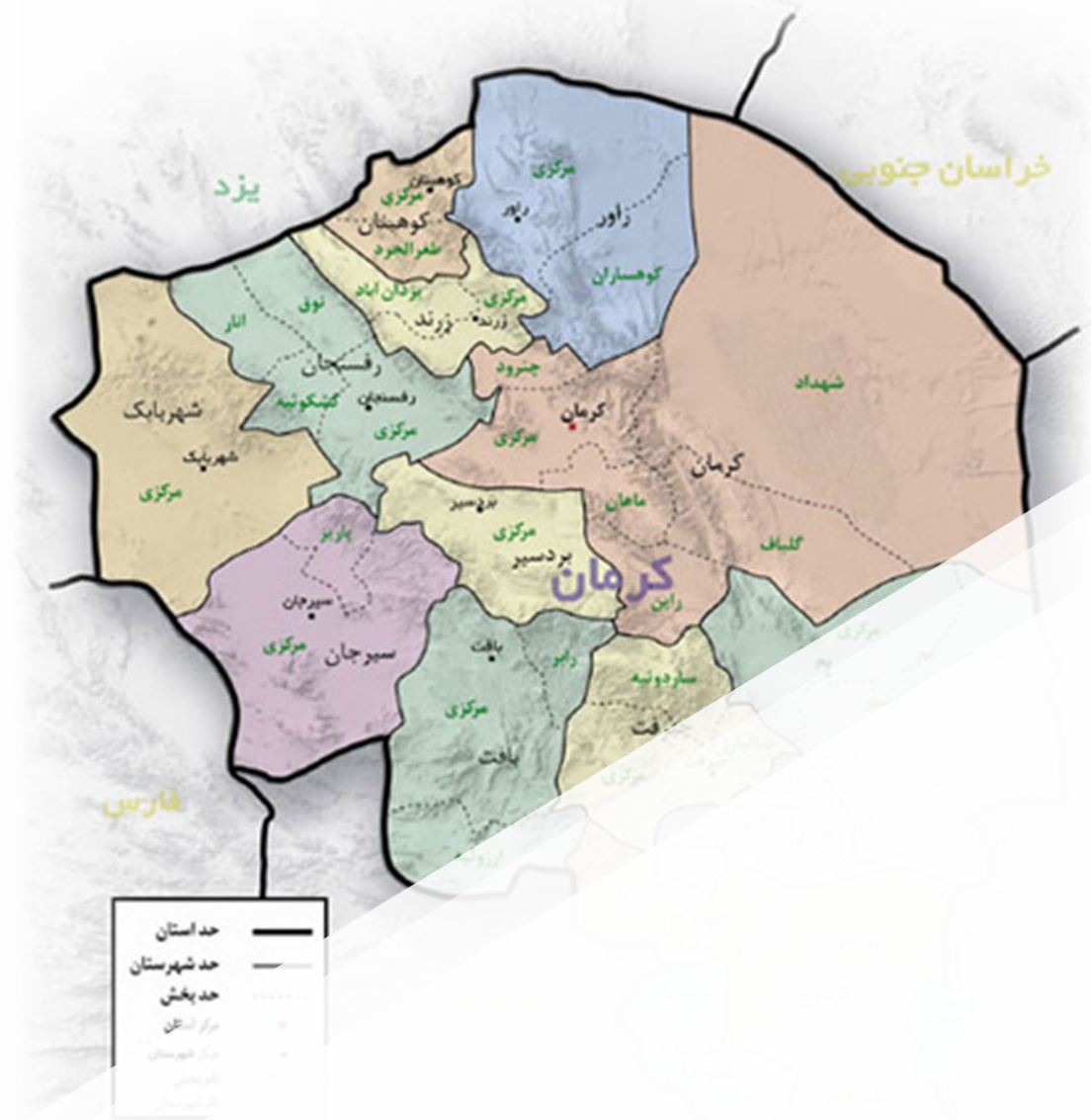

بی نظمی
اجتماعی

موانع اساسی
توسعه اجتماعی
ویژه شمال و غرب
استان

کاهش امید به
آینده

حاشیه نشینی

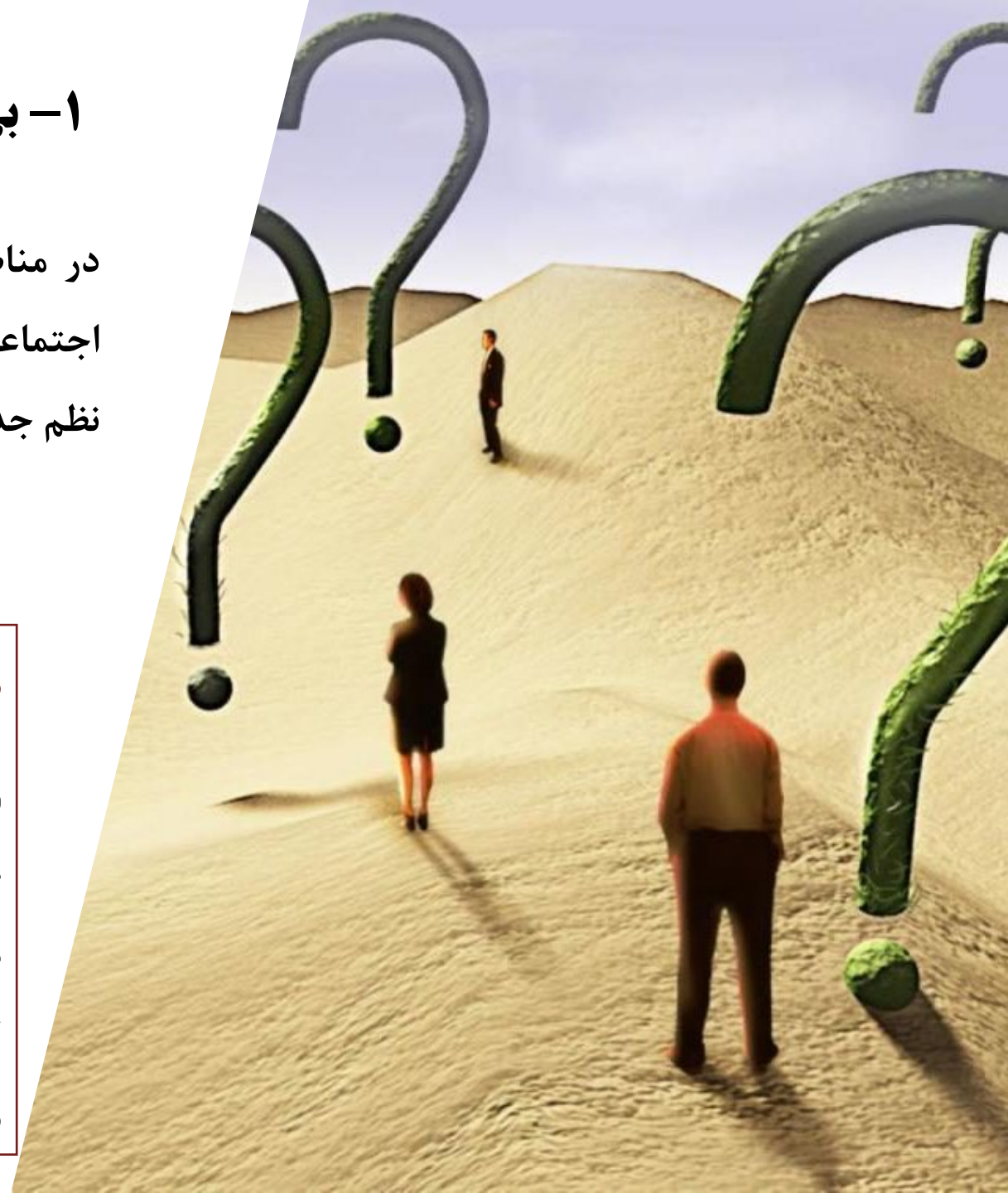

۱- بی‌نظمی اجتماعی:

در مناطق شمالی استان همزمان با مدرنیزاسیون بیشتر، افول معنادار نظم اجتماعی مشاهده می‌شود. نظم سنتی کارکرد خود را از دست داده و همچنان نظم جدیدی مستقر نشده است. (نمود: قانون‌گریزی و ضعف عمومی انضباط)

دورکیم:

وضعیت جوامع در حال‌گذاری که سنت‌ها در آن مضمحل شده‌اند اما هنوز عقلانیت مدرن شکل نگرفته است؛ هنجارهای سنتی هنوز از میان نرفته‌اند و هنجارهای جدید نیز به خوبی فراگیر نشده‌اند می‌تواند بالا بودن بسیاری از آسیب‌های اجتماعی نظیر خودکشی و طلاق را توضیح دهد.

۲- کاهش امید به آینده :

- بررسی نتایج آماری شاخص امید به آینده نشان داده که در مناطق شمالی که نسبت به مناطق جنوبی استان از سطح توسعه یافتگی بیشتری برخوردارند امید به آینده کمتر است.
- در مناطق توسعه یافته تر چون توسعه و رشد به هر ترتیب در حال وقوع است، باورهای سنتی امیدبخش کمرنگ شده اند در حالیکه هنوز نتایج دنیوی نیز توسعه زمینه امیدبخشی را فراهم نکرده است.

۳- حاشیه نشینی

نبود امکانات آموزشی منجر به بیسوادی و کم سوادی و فقدان مهارت لازم برای کسب شغل می شود لذا باعث روی آوردن آن ها به مشاغل کاذب و غیرقانونی نظیر خرید و فروش مواد مخدر می شود.

حاشیه نشینان اغلب احساس تعلق شهروندی پایینی دارند که می تواند زمینه ساز آسیب به شهر و ساکنان آن و کاهش امنیت شود.

ضعف امکانات
آموزشی

بیکاری

کاهش امنیت

ضعف امکانات
بهداشتی

بیکاری موجب پرورش روحیه بی تفاوتی به سرنوشت خود و اطرافیان می شود و ناهنجاری هایی چون اعتیاد، فحشا، بزهکاری جوانان و سایر آسیب های اجتماعی را افزایش می دهد.

فقدان امکانات بهداشتی در این مناطق منجر به شیوع انواع بیماری ها (از جمله بیماریهای عفونی و لاعلاج همچون ایدز) می شود.

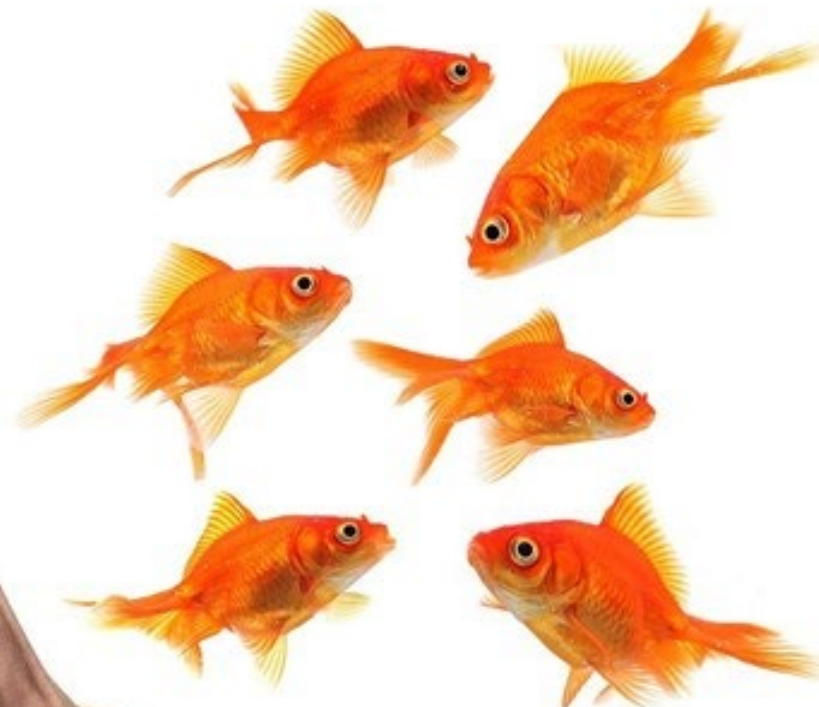
۱- طایفه گرایی و تعصبات قومی و طایفه ای (به عنوان ساخت اصلی نظام هویتی):

- تعصبات قومی نه تنها **منشاء** بسیاری از آسیب های اجتماعی است، بلکه **مانعی** جدی برای توسعه اجتماعی این مناطق به حساب می آید.

- تعلقات طایفه ای مبنای اصلی رفتار جمعی مردم قرار می گیرد مبنای تنظیم روابط و مکانیزم های حل اختلاف بر ساز و کارهای سنتی طایفه ای استوار است و **قانون به عنوان معیار حل و فصل اختلافات به رسمیت شناخته نمی شود.**

- تعصب قومی با ترکیب معضلات امروزی چون قانون گریزی، بیسوادی، تعاملات اجتماعی اندک فرامحلی و فقر **زمینه گسترش خشونت و جرائم** برهم زنده نظم عمومی را بیش از پیش فراهم می کند.

۲- کمبود شدید زیرساخت های فرهنگی و اجتماعی

- در بسیاری از مناطق جنوبی استان آمار زیرساخت های فرهنگی و اجتماعی (کتابخانه ها، مراکز ورزشی، سالن های نمایش، موجودی کتابخانه ها، نمایشگاه) در شرایط مطلوبی قرار ندارد که اجرای برنامه های اجتماعی را دشوار می سازد.

- این مساله تحت عنوان مساله دسترسی مطرح می شود بخشی از جریان عمومی نابرابری چندلایه در سطح استان است.

۳- کم سوادی و بیسوادی

- بیشترین آمار کم سوادان و بی سوادان در مناطق جنوبی و شرقی استان قرار دارد.
- جمعیت زیادی از کشاورزان و کارگران ساده ساکن در روستاهای پراکنده و دورافتاده در این مناطق از فرصت های آموزشی لازم برخوردار نیستند.
- بررسی ها نشان می دهد در مناطقی که از سطح سواد کمتری بهره مند هستند، ستیز برای منافع قومی نیز بیشتر است.

۴- افزایش احساس محرومیت نسبی:

- هنگامی که توان تامین نیازهای مردم متناسب با انتظارات آنها رشد نکند احساس محرومیت نسبی افزایش می یابد.
- افسردگی اجتماعی، افزایش خشونت و میل به انتقام، کاهش مشارکت اجتماعی، بی انگیزگی برای تغییر و اعتیاد برخی از نتایج مستقیم تقویت این حس است.
- جمعیت بالای افراد تحت پوشش کمیته امداد و بهزیستی خبر از تجمیع نیازهای رفاهی تامین نشده و کیفیت پائین زندگی در مناطق جنوب استان دارد.

- ارتباطات اجتماعی افزایش یافته و سطح انتظارات اجتماعی را رشد داده، در حالی که نابرابری های موجود فرصت لازم برای رسیدن به این انتظارات را فراهم نمی کند.
- روز به روز شکاف میان انتظارات و تامین انتظارات افزایش می یابد.

۵- تشدید بحرانهای جنسی

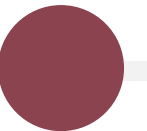
- جنوب و شرق استان **بیشترین آمار** جوانان ازدواج نکرده را در خود جای داده است.
- در شهرها و روستاهای کوچک برخلاف شهرهای بزرگ، روابط آزادانه جنسی نیز محدود است لذا نیاز جنسی به عنوان مساله ای اساسی در زندگی جوانان منطقه برجسته است.
- روابط خلاف عرف نیز به نحوی آشکار در تعارض با ویژگی های مذهبی و فرهنگی منطقه است و **تعارضات اجتماعی جدی** را در نظام اجتماعی پدید آورده است.

۶- ظرفیت بالای گرایشات بنیادگرایانه

- گسترش خاموش افکار مذهبی وهابی و تکفیری در مناطق جنوبی و همجوار با استان سیستان و بلوچستان **پتانسیل** برخورد شیعه و سنی در جنوب استان را تشدید کرده است.
- بستر رشد تعصبات مذهبی در میان گروه های اهل سنت در مناطق جنوبی استان اکنون رو به افزایش است و این امر احتمال **خشونت های مذهبی** در آینده را به ویژه در صورت همراهی عوامل خارجی تشدید می کند.

۷- مهاجرت نخبگان و تغییر ترکیب جمعیتی

اهداف توسعه فرهنگی اجتماعی استان

هدف اول: کاهش نابرابری در دسترسی به منابع

- توسعه زیرساختهای فرهنگی و ورزشی در مناطق کمتر برخوردار
- حفظ و ارتقا هویت تاریخی-اجتماعی شهرها و روستاها
- گسترش زیرساخت های آموزشی و مهارتی در مناطق دور دست و کمتر برخوردار (تاکید بر جنوب و شرق)
- بهبود دسترسی به زیرساختهای آموزشی و بهداشتی در حاشیه ها (تاکید بر شمال و غرب)

منظر زیر ساخت فیزیکی

- افزایش سرانه هنر و احیاء موسیقی نواحی، هنرهای نمایشی بومی، جشن ها و جشنواره های محلی
- تقویت فرصت ها و زمینه های مبادله فرهنگی با دیگر استان ها (تاکید بر جنوب و شرق)
- افزایش ساز و کار حمایتی برای تسهیل ازدواج و رواط جنسی سالم (تاکید بر جنوب و شرق)
- اجرای طرح های ویژه توسعه کتابخوانی و فرهنگ مطالعه (تاکید بر جنوب و شرق)

منظر منابع اجتماعی

- جذب و هدایت سازمانهای مردم نهاد در فعالیت های آموزشی، مهارتی و عضو گیری در مناطق کمتر برخوردار
- رعایت اعتدال در توزیع منابع و ایجاد دسترسی میان اقلیتهای مذهبی
- احیا ساز و کارها، شیوههای سنتی و دینی مشارکت همگانی
- توسعه ترویج مدیریت مشارکتی منابع توسط جوامع محلی

منظر رویه ها و فرایندها

هدف دوم: ارتقا توانمندی فردی

- مقابله با کم سوادی و حمایت از آموزش های مهارت زندگی
- افزایش حمایت از برنامه ها و مراکز توانمندساز گروه های آسیب پذیر
- اصلاح فرهنگ کار و افزایش گروه ریسک پذیران
- توسعه و ترویج ورزش های بومی، باستانی و پهلوانی
- بهبود مهارت های فردی نشاط آفرینی و زیبایی شناختی
- اصلاح و بهبود جامعه پذیری و فرهنگ پذیری مهاجرین افغان و مقابله با طردشدگی اجتماعی آنها

منظر مهارت ها

- تعریف کارکرد اجتماعی مساجد و اماکن مذهبی و فعال سازی روحانیون محلی
- سامان دهی و جلب مشارکت گروه های مرجع و نخبگان استانی
- توانمندسازی حرفه ای-حقوقی زنان و تشویق مشارکت آنان در امور عمومی با پیروی از مضامین اسلامی
- اجرای برنامه های توانمندسازی مهارتی ویژه معلمان و مربیان پرورشی
- فرهنگ سازی و آموزش مهارت های تعاملی و تقویت تعاملات میان گروهی
- ترویج و تقویت فرهنگ مسئولیت اجتماعی و مطالبه گری

منظر کنش گری اجتماعی

- تقویت فرهنگ بومی و عامه و توانمندسازی فرهنگی مناطق
- ترویج فرهنگ سفر و گردشگری
- ترویج روحیه تحول گرایی و ارتقاء انگیزه پیشرفت
- مقابله با اندیشه های تکفیری و گرایشات ضد تقریب
- تقویت فرهنگ شهرنشینی، حقوق شهروندی، آموزش شهروندی و انضباط عمومی
- تغییر نگرش و باور عمومی نسبت به اعتیاد

منظر فرهنگ عمومی

هدف سوم: تحقق برنامه ریزی نیاز محور

- افزایش اختیار عمل فرمانداران و ترویج الگوی مدیریت مشارکتی محور-نیاز محور
- ارتقا مهارت‌های مدیریت امور اجتماعی مدیران
- حمایت از پژوهش‌های اجتماعی کاربردی در شهرستانها
- استفاده از ظرفیت و حمایت سازمانهای بین المللی در تامین اعتبار و دریافت خدمات مشاوره ای
- انتخاب معینهای فرهنگی (ناشران، کانونها و موسسات فرهنگی) ویژه شهرستانها

منظر مدیریت و اجرا

- استقرار نظام سنجش نیازهای اجتماعی استان
- شناسایی و پایش تمایزات کلیدی هویتی در سطح استان

منظر نیازسنجی اجتماعی

- باز بینی نظام برنامه ریزی اجتماعی و ارزیابی اثربخشی برنامه های استان مطابق با نیازهای محلی و منطقه ای
- تدوین پیوست های اجتماعی و فرهنگی برای مناطق اقتصادی و طرح های عمرانی

منظر طراحی و برنامه ریزی

با تشکر از توجه شما